

DOI: 10.32999/ksu2524-0838/2020-29-3

УДК 58.006 + 581.45

Дзеркаль В. М., Наумович Г. О., Пономарьова А. А.

**ДО ВИВЧЕННЯ ВИЩИХ СУДИННИХ РОСЛИН І
ЛИШАЙНИКІВ КАРДАШИНСЬКОГО БОЛОТА В МЕЖАХ НПП
«НИЖНЬОДНІПРОВСЬКИЙ»**

Національний природний парк «Нижньодніпровський», м. Херсон, Україна
e-mail: v.dzermal.v@gmail.com

Кардашинське болото є найбільшим болотом не лише на території Херсонщини, а й усієї степової зони України. За результатами дослідження частини Кардашинського болота, яка у 2015 році увійшла до складу національного природного парку «Нижньодніпровський» і розташована у Херсонській області між с. Кохани Голопристанського та с. Солонці Олешківського районів відмічено зростання 214 видів судинних рослин, які належать до 194 родів та 83 родин. Провідними родинами флори є: Asteraceae (31 вид), Cyperaceae (19), Poaceae (15), Lamiaceae (10), Fabaceae (9), Brassicaceae (8), Rosaceae (9), Caryophyllaceae (8).

*Видів уключених до Червоної книги України на досліджуваній території нами не виявлено. Серед регіонально рідкісних видів відмічено зростання: *Alnus glutinosa*, *Quercus robur*, *Dryopteris carthusiana*, *Fraxinus excelsior*, *Nymphaea alba*, *Carex lasiocarpa*.*

*Основу рослинного покриву складають: на болотах – *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Iris pseudacorus* L., *Frangula alnus* Mill., *Typha angustifolia* L., *Urtica dioica* L., *Tephrosia palustris* (L.) Rchb., *Carex elata* All., *Carex pseudocyperus* L., *Hottonia palustris* L. *Poa bulbosa* L.; на луках – *Plantago major* L., *Alsine media* (L.) Vill., *Cerastium glutinosum* Fries, *Lathyrus palustris* L.; *Poa bulbosa*, *Poa palustris* L., *Carex acuta* L., *Carex acutiformis* Ehrh., *Melilotus albus* Medik., *Trifolium arvense* L., *Glechoma hederacea* L. *Juncus effusus* L., та у водоймах – *Lemna minor* L., *Lemna trisulca* L., *Nymphaea alba* L., *Nuphar lutea* (L.) Sm., *Myriophyllum* sp.*

*Ліхенобіота представлена переважно епіфітами на корі *Salix* sp. та *Populus alba*. На корі *Populus alba* представлені типові для даної місцевості види *Xanthoria parietina*, *Amandinea punctata*, *Scholiciosporum chlorococcum*, *Physcia adscendens*, *Physcia tenella*.*

Також, зазначаємо, що серед пріоритетних напрямів розвитку об'єктів природно-заповідного фонду є можливість розширення територій. Одним із таких об'єктів, який з часом може бути включений до меж НПП «Нижньодніпровський», є проєктований ботанічний заказник загальнодержавного значення «Кардашинське болото». Частина території вже входить до складу господарської зони НПП «Нижньодніпровський».

Ключові слова: болото, вид, созофіти, національний природний парк.

V. M. Dzerkal, G. O. Naumovich, A. A. Ponomareva

TO THE STUDY OF HIGHER VASCULAR PLANTS AND LICHES OF THE KARDASHYNKA SWAMP WITHIN THE NYZHNYODNIPROVSKYI NNP

Kardashynka swamp is the largest swamp not only in the Kherson region, but also in the entire steppe zone of Ukraine. According to the results of the study of the part of the Kardashynka swamp, which in 2015 became part of the Nyzhnyodniprovskiy National Nature Park and is located in the Kherson region between the villages of Kokhany of Holoprystansky and Solonets of Oleshkivsky districts, 214 species of vascular plants were recorded, which belong to 194 genera and 83 families. The leading families of flora are: Asteraceae (31 species), Cyperaceae (19), Poaceae (15), Lamiaceae (10), Fabaceae (9), Brassicaceae (8), Rosaceae (9), Caryophyllaceae (8).

*We have not identified the species included in the Red Book of Ukraine in the studied area. Among the regionally rare species, the growth of: *Alnus glutinosa*, *Quercus robur*, *Dryopteris carthusiana*, *Fraxinus excelsior*, *Nymphaea alba*, *Carex lasiocarpa* was observed.*

*The basis of vegetation is compiled of: in the swamps – *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Iris pseudacorus* L., *Frangula alnus* Mill., *Typha angustifolia* L., *Urtica dioica* L., *Tephrosia palustris* (L.) Rchb., *Carex elata* All., *Carex pseudocyperus* L., *Hottonia palustris* L. *Poa bulbosa* L.; in the meadows – *Plantago major* L., *Alsine media* (L.) Vill., *Cerastium glutinosum* Fries, *Lathyrus palustris* L.; *Poa bulbosa*, *Poa palustris* L., *Carex acuta* L., *Carex acutiformis* Ehrh., *Melilotus albus* Medik., *Trifolium arvense* L., *Glechoma hederacea* L. *Juncus effusus* L., and in reservoirs - *Lemna minor* L., *Lemna trisulca* L., *Nymphaea alba* L., *Nuphar lutea* (L.) Sm., *Myriophyllum* sp.*

*Lichen biota is represented mainly by epiphytes on the bark of *Salix* sp. and *Populus alba*. On the bark of *Populus alba*, a typical for this area species *Xanthoria parietina*, *Amandinea punctata*, *Scholiciosporum chlorococcum*, *Physcia adscendens*, *Physcia tenella* are presented.*

Also, we note that among the priority areas for the development of nature reserves is the possibility of expanding the territories. One of such objects, which, eventually, can be included in the boundaries of NNP "Nyzhnyodniprovskiy", is the designed botanical reserve of national importance "Kardashynka swamp". The part of the territory is already included to the economic zone of NNP "Nyzhnyodniprovskiy".

Key words: *swamp, species, sozophytes, national nature park.*

Кардашинське болото розташоване у Херсонській області між селами Кохани Голопристанського та Солонці Олешківського районів [5]. Воно відноситься до другої піщаної надзапальної тераси Нижнього Дніпра. На півдні та півночі болото безпосередньо межує з пісками Олешківської арени, або так званими Кардашинськими пісками. Кардашинське болото – це найбільше й найпівденніше торфове болото в Україні, площею близько 2000 га [2, 5]. Це низовинне торф'яне болото, з середньою глибиною торфу до 1,25 м. і максимальною 4,5 м [2]. Частина болота у 2015 році увійшла до складу національного природного парку «Нижньодніпровський» (Указ Президента України від 24 листопада 2015 року, № 657/2015 «Про створення національного природного парку «Нижньодніпровський») [6] (рис.1).

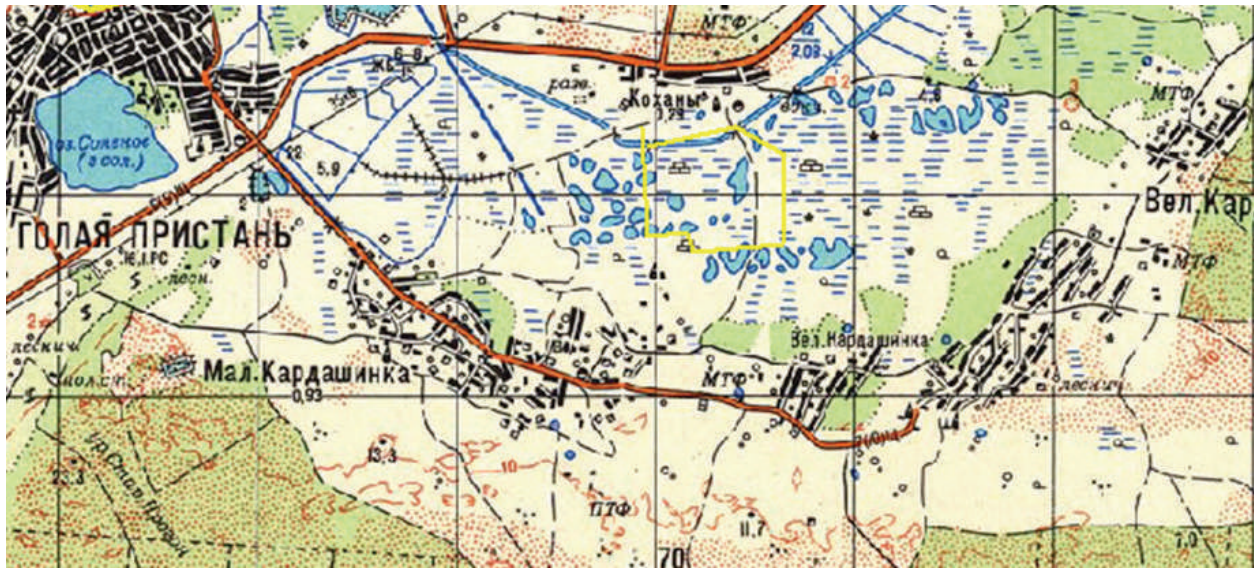

Рис. 1. Частина Кардашинського болота, що увійшла до складу НПП «Нижньодніпровський» (виділено жовтим)

Частина Кардашинського болота, що увійшла до складу НПП «Нижньодніпровський», розташована в межах господарської зони. Тут проводиться господарська діяльність, спрямована на виконання покладених на Парк завдань, знаходяться землі інших землевласників і землекористувачів, що включені до складу Парку, на яких господарська діяльність здійснюється з додержанням вимог та обмежень, встановлених для зон антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

Крім того, на території господарської зони забороняється будь-яка діяльність, яка призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища та зниження рекреаційної цінності території Парку, в тому числі мисливство.

Функціональне зонування НПП сприяє сталому соціально-економічному розвитку даної місцевості, що належить до загально визнаних пріоритетів в управлінні державою та ефективної реалізації основних завдань і функцій НПП.

Для Кардашинського болота наведено 22 раритетні види судинних рослин, що включені до додатків Бернської (БЕРН) та Вашингтонської (СІТЕS) конвенцій, Світового червоного списку (СЧС), Європейського червоного списку (ЄЧС), Червоної книги України (ЧКУ), Червоного списку Херсонської області (ЧСХО) [1-3, 8]. На сьогодні значна частина болота антропогенно трансформована, частина забудована дачами.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Виконано натурне обстеження ділянки господарської зони НПП «Нижньодніпровський». Метод польових досліджень, а саме, маршрутно-рекогністичний метод для загального обстеження території, дозволив дослідити природні умови регіону дослідження, зокрема проаналізувати рослинний склад території. Назви рослин подано за чеклістом С.Л. Мосякіна та М.М. Федорончука [9].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Вільхові ліси є частиною комплексної екосистеми Кардашинського болота (рис. 2). Крім боліт, тут є водойми, луки, степові ділянки. На території Кардашинського болота, що увійшла до складу НПП «Нижньодніпровський» нами відмічено 214 видів судинних рослин, які належать до 194 родів та 83 родин. Провідними родинами флори є: *Asteraceae*

(31 вид), *Cyperaceae* (19), *Poaceae* (15), *Lamiaceae* (10), *Fabaceae* (9), *Brassicaceae* (8), *Rosaceae* (9), *Caryophyllaceae* (8).

Рис. 2. Вільхові ліси Кардашинського болота

Основу рослинного покриву складають: на болотах – *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn., *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud., *Iris pseudacorus* L., *Frangula alnus* Mill., *Typha angustifolia* L., *Urtica dioica* L., *Tephrosieris palustris* (L.) Rchb., *Carex elata* All., *Carex pseudocyperus* L., *Hottonia palustris* L. *Poa bulbosa* L.; На луках – *Plantago major* L., *Alsine media* (L.) Vill., *Cerastium glutinosum* Fries, *Lathyrus palustris* L.; *Poa bulbosa*, *Poa palustris* L., *Carex acuta* L., *Carex acutiformis* Ehrh., *Melilotus albus* Medik., *Trifolium arvense* L., *Glechoma hederacea* L. *Juncus effusus* L., та у водоймах – *Lemna minor* L., *Lemna trisulca* L., *Nymphaea alba* L., *Nuphar lutea* (L.) Sm., *Myriophyllum* sp.

Також зростають – *Achillea pannonica* Scheele, *Plantago salsa* Pall., *Alisma plantago-aquatica* L., *Alopecurus aequalis* Sobol., *Althaea officinalis* L., *Carex distans* L., *Carex melanostachya* M.Bieb. ex Willd., *Carex pseudocyperus* L., *Carex riparia* Curt., *Chondrilla juncea*, *Daucus carota* L., *Galium aparine* L., *Medicago falcata* L., *Arctium lappa* L., *Medicago sativa* L., *Rosa canina* L. та інші.

Рідкісні види флори. Список раритетних видів судинних рослин Парку об'єднує 62 види, що підлягають охороні. Для Кардашинського болота наведено 22 раритетні види судинних рослин. Видів уключених до Червоної книги України на досліджуваній території нами не виявлено. Серед регіонально рідкісних відмічено зростання: *Alnus glutinosa*, *Quercus robur*, *Dryopteris carthusiana*, *Fraxinus excelsior*, *Nymphaea alba*, *Carex lasiocarpa* [7, 9].

Ліхенобіота представлена переважно епіфітами на корі *Salix* sp. та *Populus alba*.

На корі *Populus alba* представлені типові для даної місцевості види *Xanthoria parietina*, *Amandinea punctata*, *Scholiciosporum chlorococcum*, *Physcia adscendens*, *Physcia tenella*.

ВИСНОВКИ

Унікальність Кардашинського болота полягає в тому, що воно є найбільшим болотом не лише на території Херсонщини, а й усієї степової зони України. На території болота, що увійшла до складу НПП «Нижньодніпровський» відмічено зростання 214 видів судинних рослин, які належать до 194 родів та 83 родин. Провідними родинами флори є: *Asteraceae*, *Cyperaceae*, *Poaceae*, *Lamiaceae*, *Fabaceae*, *Brassicaceae*, *Rosaceae*, *Caryophyllaceae*. На території дослідження зареєстровано шість созофітів, уключених до

Червоного списку Херсонської області: *Alnus glutinosa*, *Quercus robur*, *Dryopteris carthusiana*, *Fraxinus excelsior*, *Nymphaea alba*, *Carex lasiocarpa*.

Ліхенобіота представлена переважно епіфітами на корі *Salix* sp. та *Populus alba*.

Також, зазначаємо, що серед пріоритетних напрямів розвитку об'єктів природно-заповідного фонду є можливість розширення територій. Одним із таких об'єктів, який з часом може бути включений до меж НПП «Нижньодніпровський», є проєктований ботанічний заказник загальнодержавного значення «Кардашинське болото»[5]. Частина території вже входить до складу господарської зони НПП «Нижньодніпровський».

ЛІТЕРАТУРА

1. Захарова МЯ, Мойсієнко П. Приуроченість рідкісних видів природних лісів на нижньодніпровських пісках. Чорноморський ботанічний журнал. 2016; 2 (12): 207–214.
2. Лавренко ЄМ, Ізвєкова ЗТ. До вивчення ландшафтів і стратиграфії Кардашинського болота в межах низу Дніпра. Четвертинний період. Київ, 1936 (11):3–14.
3. Леонт'єва ТО. До питання створення нового ландшафтного заказника місцевого значення «Кардашинські болота». Екологічні дослідження Дніпровсько-Бузького регіону. 2018;(11):15–20.
4. Перелік резервованих цінних для заповідання природних територій та об'єктів в межах Херсонської області. Розпорядження голови обласної державної адміністрації № 341 від 21.05.2014.
5. Перспективні заповідні об'єкти Херсонської області. Херсон: Видавничий Дім «Гельветика», 2020. 166 с. DOI: 10.32782/978-966-992-049-2/1-166
6. Указ Президента України від 24 листопада 2015 року № 657/2015 «Про створення національного природного парку «Нижньодніпровський».
7. Червоний список Херсонської області. Рішення обласної ради скликання №893 від 13.11.2013. Херсон, 2013. 13 с.
8. Чинкина ТБ. Ботанический заказник местного значения «Кардашинские болота». Фальцфейнівські читання : збірник наук. праць. Херсон : «Терра», 2001. С. 204–206.
9. Mosyakin SL, Fedoronchuk MM. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. К., 2009. 346 с.

REFERENCES

1. Zaharova MJa, Mojsijenko P. Pryurochenist' ridkisnyh vydiv pryrodnih lisiv na nyzhn'odniprovs'kyh piskah. Chornomors'kyj botanichnyj zhurnal. 2016; 2 (12):207–214.
2. Lavrenko JeM, Izvjekova ZT. Do vyvchennja landshaftiv i stratygrafii' Kardashyns'kogo bolota v mezhah nyzu Dnipra. Chetvertynnyj period. Kyi'v, 1936 (11):3–14.
3. Leont'jeva TO. Do pytannja stvorennja novogo landshaftnogo zakaznyka miscevogo znachennja «Kardashyns'ki bolota». Ekologichni doslidzhennja Dniprovs'ko-Buz'kogo regionu. 2018; (11):15–20.
4. Perelik rezervovanyh cinnnyh dlja zapovidannja pryrodnih terytorij ta ob'ektiv v mezhah Hersons'koi' oblasti. Rozporjadzhennja golovy oblasnoi' derzhavnoi' administracii' № 341 vid 21.05.2014.
5. Perspektyvni zapovidni ob'jekty Hersons'koi' oblasti. Herson: Vydavnychyj Dim «Gel'vetyka», 2020. 166 s. DOI: 10.32782/978-966-992-049-2/1-166 S50

6. Ukaz Prezidenta Ukrainy vid 24 lystopada 2015 roku № 657/2015 «Pro stvorennja nacional'nogo pryrodnogo parku «Nyzhn'odniprovs'kyj»).
7. Chervonyj spysok Hersons'koi' oblasti. Rishennia oblasnoi rady sklykannia №893 vid 13.11.2013. Herson, 2013. 13 s.
8. Chynkyna TB. Botanycheskyj zakaznyk mestnogo znachenyja «Kardashynskye bolota». Fal'cfejnivs'ki chytannja : zbirnyk nauk. prac'. Herson : «Terra», 2001: 204–206.
9. Mosyakin SL, Fedoronchuk MM. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. K., 2009. 346 s.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2020.

The article was received 13 October 2020.